

dzieży województwa opolskiego są tam artykuły o strukturze agrarnej na Opolszczyźnie oraz miscellanea i materiały, dotyczące wspomnień z okupacji oraz lat powojennych. *Wiś województwa katowickiego w XXV lecie PRL*. Zeszyty Naukowe nr. 28, Katowice 1970, ss. 146. W kilku referatach z serii popularno-naukowej przedstawiono problemy przemian społeczno-ekonomicznych na wsi oraz omówiono działalność organizacji młodzieżowych, zakończone bieżącymi perspektywicznymi zadaniami.

Ks. Franciszek Maroń

PRZEGLĄD CZASOPISM TEOLOGICZNYCH

Kontakt wymienny podjęły ze Śląskimi Studiami Historyczno-Teologicznymi redakcje następujących czasopism, które będziemy kolejno omawiać na łamach Studiów:

Angelicum (Roma),
Archiv für katholisches Kirchenrecht (München — Mainz),
Dialogo ecumenico (Salamanca),
Irenicon (Chevetogne),
Ius canonicum (Pamplona),
Katholische Nachrichten Agentur (Bonn),
Nouvelle Revue Théologique (Louvain),
Revue de droit canonique (Strasbourg),
Studia Theologica Varsaviensia (Warszawa),
Teologia y vida (Santiago de Chile),
Theologische Revue (Münster),
Theologisches Jahrbuch (Leipzig).

ARCHIV FÜR KATHOLISCHES KIRCHENRECHT. Mit besonderer Rücksicht auf die Länder Deutscher Zunge. Hundertneununddreissigster Band. Jahrgang 1970. Verlag Kirchheim Mainz/Rhein.

Archiv für katholisches Kirchenrecht jest czasopismem zajmującym się problematyką prawa kanonicznego ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki i potrzeb Kościołów Lokalnych niemieckiego obszaru językowego. Redaguje je dyrektor Instytutu Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Monachijskiego, profesor Klaus Mörsdorf, przy współpracy dwóch profesorów tegoż Instytutu, Karola Weinzierla i Audomara Scheuermanna. Każdy rocznik składa się z dwóch zeszytów, które ukazują się w odstępach półrocznych przy zachowaniu paginacji ciągłej dla całego rocznika. Poszczególne zeszyty zawierają następujące działy: 1. rozprawy; 2. przyczynki; 3. kościelne akty prawne i rozstrzygnięcia; 4. państwowe akty prawne i rozstrzygnięcia; 5. umowy między Kościołem i państwem; 6. kronikę kościelno-prawną; 7. recenzje; 8. przegląd bibliograficzny.

Dział rozpraw obejmuje dziewięć pozycji o bardzo zróżnicowanej tematyce. Podkreślić należy z uznaniem, że aż siedem z nich zajmuje się zagadnieniami bezpośrednio związanymi ze współczesną problematyką kanonistyczną. Wprawdzie jedna z tych pozycji ma charakter sprawozdania z obrad Międzynarodowego Kongresu Kanonistów (E. Corecco, *Kritische Erwägungen zum Internatio-*

nales Kongres für Kanonisches Recht in Rom vom 14. bis 19 Januar 1970), ale właśnie dzięki temu ściśle powiązanie omawianego rocznika AfkKR z tą problematyką zostało jeszcze bardziej podkreślone.

Aż trzy rozprawy zajmują się zagadnieniami związanymi z eklezjalną strukturą Kościoła. Należą do nich dwa artykuły W. Aymansa pt. *Die Communio Ecclesiarum als Gestaltgesetz der einen Kirche* i *Ab Apostolica Sede recognitum. Erwägungen zu der päpstlichen Bestätigung des Statutes für die Gemeinsame Synode der Bischöfe in der Bundesrepublik Deutschland* oraz artykuł E. Corecco pt. *Katholische 'Landeskirche' im Kanton Luzern. Das Problem der Autonomie und der synodalen Struktur der Kirche*.

W. Aymans w swoim pierwszym artykule omawia specyfikę struktury eklezjalnej Kościoła katolickiego. Autor analizuje najpierw znaczenie językowe słowa *Ecclesia* w dokumentach Soboru Watykańskiego II, a następnie wzajemną relację między Kościołem Powszechnym, a Kościołami partykularnymi, poświęcając szczególną uwagę wydobyciu eklezjalnej treści formuły *Communio Ecclesiarum*, jej wpływowi na właściwe zrozumienie struktury eklezjalnej Kościoła Powszechnego oraz jej hierarchicznej budowy. Autor dochodzi do wniosku, że nauka Soboru Watykańskiego II o *Communio ecclesiarum*, oparta o lapidarną formułę konstytucji dogmatycznej o Kościele: *in quibus et ex quibus*, wymaga dalszego pogłębienia.

Drugi artykuł tego samego autora wychodzi w dużej mierze poza zapowiedziane tytułem ramy, ponieważ w znacznej swojej części zajmuje się dwoma ogólniejszymi zagadnieniami, a mianowicie kwestią mocy prawnej uchwał podejmowanych na synodach pastoralnych, wskazując m.i. na błędne założenia, które były zawarte w projekcie statutu skorygowanego potem przez Stolicę Apostolską, oraz kwestię kompetencji legalislacyjnej takich synodów. Artykuł ukazuje nie tylko trudności w przystosowaniu nowych struktur kościelnych do istniejącego porządku prawnego, ale również na niebezpieczeństwo, jakie nieprzemyślane manipulowanie tymi strukturami może przynieść dla dobra wspólnego Kościoła.

Dla E. Corecco ewolucja wzajemnego stosunku Kościoła i państwa na terenie szwajcarskiego kantonu Luzern jest tylko odskocznią i do pewnego stopnia ilustracją dla szczegółowego omówienia problemu autonomii Kościoła w stosunku do państwa w oparciu o dorobek teologii i kanonistyki zwłaszcza protestanckiej, oraz problemu struktury synodalnej Kościoła. Ta struktura synodalna jest jednym z wyznaczników ustroju Kościoła, który to wyznacznik sprawia, że ustrój ten jest nieporównalny do ustroju jakiegokolwiek świeckiego organizmu społecznego, np. państwa.

Zagadnieniem stosunku Kościoła do państwa zajmuje się również artykuł T. Maunza pt. *Die religiöse Neutralität des Staates*. Autor podejmuje w nim wielopłaszczyznową analizę zagadnienia neutralności państwa w stosunku do wspólnot religijnych, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki tego problemu na terenie Niemieckiej Republiki Federalnej.

Zagadnienie ekumenicznych perspektyw i implikacji kościelnego prawa małżeńskiego podejmuje K. Mörsdorf w obszernym artykule pt.: *Matrimonia mixta. Zur Neuordnung des Mischehenrechtes durch das Apostolische Schreiben „Matrimonia mixta“ Papst Paul's VI. vom 31. März 1970*. W części pierwszej autor ukazuje ewolucję zagadnienia małżeństw mieszanych poczynając od wydania prawa małżeńskiego dla katolickich Kościołów Wschodnich w 1949 r. aż

po wydanie Motu Proprio „*Matrimonia mixta*. W drugiej części podaje wnikliwy komentarz do samego Motu Proprio.

Artykuł W. Daskocila pt. *Zur Frage des Patronatsverzichtes in Oesterreich* zajmuje się wprawdzie tematyką z zakresu historii prawa kanonicznego, osadza ją jednak w kontekście życia współczesnego Kościoła. Punktem wyjścia są bowiem dla autora przepisy Motu Proprio „*Ecclesiae Sanctae*„ znoszące instytucję patronatu. Następnie kreśli autor rozwój tej instytucji w Austrii i na zakończenie podaje propozycję w sprawie rozwiązania spornych problemów, łączących się ze zniesieniem tej instytucji, w odniesieniu do Kościoła Lokalnego w Austrii.

Tematyką ściśle związaną z historią prawa kanonicznego zajmuje się R. Weigand w artykule pt. *Welcher Glossenapparat zum Dekret ist der erste?*, który jest przyczynkiem do badań nad historią dekretu Gracjana. Autor jednak nie uwzględnia w ogóle polskiego dorobku w tej dziedzinie, zwłaszcza studiów A. Vetulaniego nad rękopisem Biblioteki Miejskiej w Gdańsku, a z polskich rękopistów cytuje tylko jeden, mianowicie rękopis Biblioteki Kapitulnej w Gnieźnie.

Do działu rozpraw należy jeszcze obszerna biografia kanonisty niemieckiego Jana Endresa pióra F. Merzbachera pt. *Der Kanonist Johann Nepomuk Endres (1730—1791). Leben und Werk eines deutschen Kirchenrechtslehrers vor der Säkularisation*.

W dziale przyczynków na szczególniejszą uwagę zasługuje opracowanie H. Schmitza dotyczące wzajemnej relacji między radą kapłańską a kapitułą katedralną pt. *Priesterrat oder Domkapitel Senat des Bischofs in der Leitung der Diözese?*. Autor nawiązuje do listu okólnego Kongregacji dla Spraw Duchowieństwa skierowanego do przewodniczących krajowych konferencji biskupów z 11. 4. 1970 (AAS 62/1970/459—465) i wysuwa szereg konkretnych propozycji *de lege ferenda*. Jego zdaniem diecezjalne rady kapłańskie powinny otrzymać dotychczasowe uprawnienia kapituły katedralnej, nie wyłączając prawa wyboru wikariusza kapitulnego. Na podkreślenie zasługują również uwagi J. Weitzela pt. *Zivilehen orthodoxer Christen sind wegen Formmangels ungültig*. Dotyczą one wydanego 28. 11. 1970 r. wyroku Sygnatury Apostolskiej, w którym orzeczono nieważność małżeństwa dwóch prawosławnych rytu bizantyńsko-rumuńskiego *ob defectum formae seu ritus sacri*, wymaganej przez Kościół bizantyńsko-rumuński pod sankcją nieważności zawieranego małżeństwa. Autor widzi w tym wyroku konkretne zastosowanie płynące z przyznania przez Sobór Watykański II charakteru eklezjalnego niekatolickim kościołom chrześcijańskim i zastanawia się nad konsekwencjami, jakie z tego wyroku wynikają nie tylko dla judykatury kościelnej, ale przede wszystkim dla nauki Kościoła o małżeństwie chrześcijan niekatolików. Wyrok ten uzyskał bowiem aprobatę papieską 28. 12. 1970 r. i stał się przez to normą prawną obowiązującą w Kościele na wzór ustawy.

Obydwie pozycje sprawiają, że również dział przyczynków w omawianym tomie AfkKR jest bardzo interesujący i mocno osadzony w aktualnej rzeczywistości posoborowego Kościoła. Dwie pozostałe pozycje tego działu: K. Mörsdorfa, *Eduard Eichmann. Zum 100. Geburtstag (14. 2. 1970)* i N. Grassa, *Hans Hermann Lentze Ord. Praem.*, mają charakter przyczynków biograficznych.

Dział trzeci przynosi na początku dokumenty prawne Stolicy Apostolskiej i Dykasterii Kurii Rzymskiej. Tylko niektóre z tych dokumentów podane są w tłumaczeniu niemieckim, jak np. II część Dyrektorium Ekumenicznego wyda-

nego 16. 4. 1970 r. przez Sekretariat dla Zjednoczenia Chrześcijan. Zamieszczony został także wyrok Sygnatury Apostolskiej, który był przedmiotem analizy J. Weitzela. Dział ten zawiera również zestaw dokumentów prawnych wydanych przez konferencję episkopatu niemieckiego oraz przez poszczególnych biskupów.

Pozostałe działy nie zawierają materiałów, które by mogły w szczególniejszy sposób zainteresować polskiego czytelnika. Na podkreślenie zasługuje jednak obszerny przegląd bibliograficzny, który w obydwóch zeszytach obejmuje łącznie 91 stron. Z satysfakcją należy stwierdzić, że w tym przeglądzie nie brak pozycji polskich.

Ks. Stanisław Bista

IUS CANONICUM. Revista del Instituto „Martin de Azpilcueta”,
Universidad de Navarra. Vol. XI, 1971. (Nr 21 oraz 22).

Ius canonicum to półrocznik wydawany przez instytut Martin de Azpilcueta uniwersytetu w Pamplonie. Redaktorem naczelnym jest Jevier Hervada, dyrektor instytutu oraz profesor i kierownik katedry kanonicznego prawa konstytucyjnego w Pamplonie. Ius canonicum jest czasopismem stosunkowo młodym, ukazuje się od roku 1961. Jest to jednak czasopismo prężne, zdobyło sobie miejsce w czołówce periodyków kanonistycznych. Podkreślić trzeba aktualność poruszanej tematyki. Omówione poniżej numery tego czasopisma za rok 1971 posłużą jako przykład i dowód, że kanonistyka reprezentowana na uniwersytecie w Nawarze bierze w obróbkę problemy jak najbardziej aktualne i podstawowe. Tę ostatnią cechę należy równie mocno zaakcentować. Kanoniści zgrupowani wokół Ius canonicum zasłużyli się prawu kościelnemu pracami zarówno nad juretyczną jakością tego prawa jak też nad jego teologicznym wymiarem. Wnieśli swój wkład do podbudowy miejsca prawa kanonicznego zarówno wśród nauk prawnych, jak i wśród dyscyplin teologicznych.

Prezentując to pismo nie można pominąć jego nowoczesnej formy. Znajdujemy tu nie tylko artykuły i recenzje, ale wywiady, opinie, ankiety — wydaje się, że forma stosowana przez redakcję Ius canonicum mogłaby zainspirować redakcje innych periodyków naukowych! Szata graficzna jest godna pozazdroszczenia, bardzo bogata i urozmaicona (czcionka, różny układ szpalt, zdjęcia autorów).

Pierwszy numer z roku 1971 podzielono na sześć części: wywiady, opinie, kwestionariusz, dossier, ankieta i bibliografia (na którą składają się wywiady z autorami oraz recenzje).

Przeprowadzono cztery wywiady na temat aktualnych problemów prawa kościelnego. Dające się słyszeć głosy o przeżyciu się systemu konkordatowego oraz przygotowywane rewizje niektórych konkordatów skłoniły redakcję do przeprowadzenia wywiadu na temat przyszłości systemu konkordatowego ze znanym znawcą prawa konkordatowego i autorem szeregu prac o stosunku Kościoła do państwa, prof. A. de la Hera z Sewilli. A. de la Hera widzi główny problem w pluralizmie religijnym. Nie wypowiadając sądu o przyszłości konkordatów widzi jednak także inne sposoby uregulowania stosunków Kościół — państwo.

P. Lombardía, profesor prawa kanonicznego na uniwersytecie w Pamplonie, udzielił wywiadu na temat zasad i techniki nowego prawa kanonicznego. Punktem wyjściowym wywiadu są nowe zasady porządku prawnego w Kościele,

jakie pociąga za sobą nauka Soboru Watykańskiego II. P. Lombardia mówi o funkcji kanonisty w Kościele, o roli sądownictwa kościelnego i o interpretacji autentycznej (w stosunku do interpretacji sądowej i doktrynalnej), o hierarchii norm kanonicznych i o demokracji w Kościele. Szczególną uwagę poświęca konieczności prawnego zabezpieczenia inicjatywy prywatnej w Kościele.

J. M a l d o n a d o, profesor prawa kanonicznego uniwersytetu w Mađrycie, mówi o roli prawników w obecnym prawie kościelnym. Charakteryzuje prądy antyjurydyczne w Kościele i widzi w nowej teologii szansę dla prawa kanonicznego. Współczesna eklezjologia stawia przed prawem kościelnym takie problemy jak zabezpieczenie praw osoby ludzkiej, zasada legalności, stosunek praw osoby do podstawowych praw wiernych, prawo fundamentalne, prawo interkonfesyjne, wolność religijna. Na wszystkie te problemy patrzy z punktu widzenia techniki prawa.

A. del Portillo, konsultor Komisji dla rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego, udzielił wywiadu na temat praw wiernych. Del Portillo przyjmuje jako punkt wyjściowy tezę, że apostołstwo jest misją całego Kościoła. Na tym tle podkreśla służebną rolę hierarchii. Fakt ten musi reforma prawa kościelnego uwzględnić przez wydanie ustaw odpowiednich dla różnych inicjatyw w Kościele, wywodzących się z działania Ducha św. na wszystkich wiernych. Gdy chodzi o stosunek praw człowieka do praw wiernych, del Portillo podkreśla, że prawo kanoniczne musi respektować prawa osoby, aczkolwiek nie zajmuje się ich zabezpieczeniem, gdyż czyni to prawo państwowe. Prawa osoby, respektowane przez Kościół w całej ich integralności, nabierają w Kościele nowego wymiaru. Ponadto autor porusza problem praw wiernych i porządku społecznego, autonomii i odpowiedzialności wiernych oraz hierarchii norm prawnych. Końcowa część wywiadu poświęcona jest analizie praw przysługujących wiernym w Kościele: prawa do własnej duchowości, do pomocy prawnej, do dobrej opinii oraz do wyrażania swojej opinii.

W dziale *Opinie* redakcja zamieściła polemikę O. G i a c c h i, profesora prawa kanonicznego na uniwersytecie katolickim w Mediolanie. Giacchi polemizuje z zarzutami wysuniętymi po serii wykładów wygłoszonych przez niego w Pamplonie. Punkty polemiczne to stosunek prawa kanonicznego do prawa rzymskiego, cywilizacji zachodniej, pastoralnych celów Kościoła, ekumenizmu, ducha miłości i prawa państwowego.

St. K u t t n e r o w i, dyrektorowi Instytutu Średniowiecznego Prawa Kanonicznego przy uniwersytecie kalifornijskim, przedłożono kwestionariusz: *Ustawa, doktryna, jurysprudencja*. Jako najważniejsze problemy postawione przed prawem kanonicznym przez Sobór Watykański II wymienia: kolegialność, urząd hierarchiczny jako służba („stewardship, not lordship”), pastoralny cel prawa kanonicznego, ochrona praw indywidualnych, zasada pomocniczości, otwarcie na inicjatywy indywidualne. Autor uważa za konieczne, by prawo kościelne odzwierciedlało struktury sakramentalne Kościoła.

J. A. S o u t o przedłożył dossier wypowiedzi na temat rozwiązalności małżeństwa dokonanego. Okazją do zasięgnięcia wypowiedzi na ten temat były propozycje profesorów P. Huizing i J. Bernhard, wysuwające nową koncepcję małżeństwa dokonanego. Trzej kanoniści, E. S a l d o n z Abancay (Peru) oraz T. R i n c o n i E. T a j e r o z Nawarry wzięli pod lupę fakty historyczne, na które powołują się Huizing i Bernhard. Saldon twierdzi, że w epoce patrystycznej nierozdzielność małżeństwa nie była tylko ideałem etycznym, lecz wyrażała ją pojęciami kategorycznymi i uznawano jako obowiązującą. Rincon zajął

się historią zagadnienia w wieku IX — XIII i wykazuje, że z dokonaniem małżeństwa łączyła się jego nierozzerwalność. Wreszcie Tajero analizując w. XIV — XV ujawnia ówczesną świadomość, że uczestniczenie przez małżonków w misterium stawia ich w nowej sytuacji. Podsumowując zauważa J. A. Souto, że koncepcja dokonania duchowego, sugerowana przez niektórych autorów prowadzi do przyjęcia idei małżeństwa rozerwanego.

W związku z tym zagadnieniem postawiono przed trzema uczonymi pytanie, czy istnieją w chrześcijaństwie powołania nieodwołalne. W optyce tego pytania była nie tylko nierozzerwalność małżeństwa, lecz także celibat i dozgonne dziewictwo. Odpowiedź potwierdzającą uzasadniają M. Martinez Dorral, profesor filozofii, L.F. Mateo-Seco, profesor patrystyki oraz P. Rodriguez, profesor dogmatyki, wszyscy z Nawarry.

P. J. Viladrich, profesor-adiunkt teorii fundamentalnej prawa kanonicznego uniwersytetu w Pamplonie, zajął się ankietą na temat: *Poglądy na nową kanonistykę*. Z ankietą zwrócono się do młodych kanonistów. Przedłożono im następujące problemy: 1. Czy prawo kanoniczne potrafi uporać się ze współczesnym protestem przeciw prawu? Czy podoła wymogom i krytycyzmowi młodej generacji? 2. Jaki jest obraz współczesnego prawa kościelnego? Jaki jego stosunek do sprawiedliwości Bożej? Jaka jest funkcja kościelna kanonisty? 3. Jaki jest stosunek prawa kościelnego do teologii? 4. Jakie możliwości dla studiów i rozwoju prawa kościelnego przedstawiają wydziały prawa i prawa kanonicznego? 5. Jakie jest miejsce prawa kanonicznego na wydziałach prawa? 6. Czy kanonista może oceniać krytycznie prawo kościelne i jurysprudencję i administrację kościelną? 7. Czy prawo kościelne dysponuje odpowiednimi środkami technicznymi, by ująć implikacje Soboru? 8. Co sądzić o prawie fundamentalnym? Odpowiedzi nadesłało dwunastu kanonistów, wśród nich cztery panie (M. Bahima i M. D. Sanchez Guillén z Pamplony oraz R. Maestri i O. Fumagalli z Mediolanu).

Drugi numer z tego samego roku przynosi w pierwszym dziale dwa wywiady i osiem artykułów poświęconych problemowi centralnego zarządzania Kościołem. Redaktor naczelny, J. Hervada, udzielił wywiadu na temat podstaw i zasad centralnego zarządzania Kościołem, a C. de Diego-Lora, profesor kanonicznego prawa procesowego i wicedziekan wydziału prawa kanonicznego uniwersytetu w Pamplonie, konfrontuje aktualne kanoniczne prawo procesowe z konstytucją *Gaudium et spes*.

Na centralny temat składają się ponadto następujące artykuły: H. Heimerl, profesor prawa kanonicznego na uniwersytecie w Graz, *Die Funktion des Bischofs für die Leitung der Gesamtkirche*; J. Gaudemet, profesor prawa rzymskiego w Ecole Pratique des Hautes Etudes w Paryżu, *Aspects de la Primauté romaine du Ve siècle*, W. M. Plöchl, dyrektor instytutu prawa kościelnego uniwersytetu wiedeńskiego, *Das Factum „Konzil“ in rechtshistorischer Sicht*; J. A. Souto, sekretarz redakcji *Ius canonicum*, *La función de gobierno*; J. Arias, profesor kanonicznego prawa karnego w Nawarze, *La función consultiva*; M. Lopez Alarcon, profesor prawa kanonicznego na uniwersytecie w Murcia, *Jerarquía y control administrativo*; G. Delgada, profesor-adiunkt organizacji kościelnej na uniwersytecie w Nawarze, *El principio de coordinación en la Administración central de la Iglesia*; J. Calvo, profesor kościelnego prawa publicznego zewnętrznego uniwersytetu w Nawarze, *Los principios de paridad y reconocimiento en las relaciones de la Iglesia „ad extra“*.

Ponadto znajdujemy w omawianym tomie jeszcze dwa inne artykuły. J. L. Gu-

tierrez w pracy *El principio de subsidiariedad y la igualdad radical de los fieles* zwraca uwagę, że autonomia i wolność osoby ogranicza interwencję władzy do zakresu, w jakim to jest konieczne, by osoba mogła wykonać przypadające jej zadania. To założenie każe stosować zasadę pomocniczości w porządku kościelnym, z wyłączeniem spraw *iure divino* należących do osób, które przyjeły cenia. Stąd konieczność badania, które akty wymagają święceń, a które mogą podjąć wierni. Zasada pomocniczości i podstawowe prawa wiernych oraz sposób ich ochrony prawnej winny być ujęte w prawie kościelnym

L. J. Munoz-Alonso, profesor nauk politycznych na uniwersytecie w Ibadan (Nigeria), w artykule *Tres principios en la teoria politica de la cristiandad medieval* wydobywa *leitmotiv* średniowiecznego chrześcijaństwa: jedność, pokój, sprawiedliwość.

Obydwa tomy zawierają po kilkadziesiąt recenzji, przy czym wzięto na warsztat najciekawsze pozycje współczesnej kanonistyki. Z autorami niektórych omawianych dzieł przeprowadzono wywiady (J. Hervada, P. Lombardia, W. Bertrams).

Dodać trzeba, że redakcja *Ius canonicum* wydała w r. 1971 osobny, dodatkowy zeszyt poświęcony schematowi prawa fundamentalnego. Zeszyt ten, liczący 226 stron, przynosi piętnaście artykułów komentujących schemat prawa fundamentalnego. Wszystkie artykuły są napisane przez profesorów i asystentów wydziału prawa kanonicznego uniwersytetu w Pamplonie. Oprócz walorów kanonistyczno-naukowych przedstawiają one piękny owoc dobrze ukierunkowanej pracy.

Ks. Remigiusz Sobański

DIALOGO ECUMÉNICO. Revista Trimestral de Ecumenismo. Salamanca (España). 6 (1971). Nr. 21—22.

Periodyk Dialogo Ecuménico wydawany jest kwartalnie przez Ośrodek Ekumeniczny Jana XXIII działający przy Uniwersytecie Papieskim w Salamance (Centro Ecuménico Juan XXIII. Universidad Pontificia). Zarówno prężny Ośrodek, jak i bardzo interesujące czasopismo przezeń redagowane zasługują ze wszelkich miar na baczną uwagę. Intryguje sam fakt, że Hiszpania, w której — jak zwykli wyrokować laicy — kwestia ekumeniczna nie istnieje (ok. 30 tys. nie-katolików), urosła dziś do rzędu krajów ekumenicznie najsilniej zaktywizowanych. Na zwołanie przez Jana XXIII II Soboru Watykańskiego Hiszpanie zareagowali z miejsca powołaniem do życia Ośrodka Ekumenicznego (25 XII 1961). Utworzenie tej placówki nie było jednak wydarzeniem spontanicznym, jak na pierwszy rzut oka mogło by się wydawać. Dzieło to było długo, cierpliwie i w ciszy przygotowywane przez prowadzenie studiów nad teologią Wschodu na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie.

Ośrodek Ekumeniczny w Salamance charakteryzują dwa szczęśliwe, a bardzo trudne i ambitne zamierzenia: utworzenie instytutu naukowego i mobilizacja ruchu ekumenicznego. Twórcy i dotychczasowemu dyrektorowi Ośrodka, prof. J. Sanchez Vaquero, przyswiecała idea jedności działalności teoretyczno-praktycznej. Pracy ekumenicznej zagraża podwójne niebezpieczeństwo: albo wyizoluje się ona z życia oddając się tylko działalności naukowo-badawczej, albo angażuje się tak głęboko w problematykę praktyczną, iż zaniedba wysiłków nad

pogłębianiem teoretycznych zasad ekumenizmu. Ośrodek Jana XXIII rozwija swą aktywność w trzech sektorach ekumenizmu: a. w dziedzinie ekumenizmu doktrynalnego (dialog interkonfesyjny w kwestiach doktrynalnych); b. na niwie ekumenizmu duszpasterskiego i c. na szczęblu ekumenizmu duchowego (ekumenizm założeń ks. Couturiera zdążający jednak do Komunii św. otwartej i interkomunii). Sprawozdanie zamieszczone z okazji 10-lecia istnienia Ośrodka w numerze 22 (1971) kwartalnika DE jest bilansem imponującym i porywającym. W setki idąca ilość konferencji miesięcznych, tygodni podstawowego kształcenia w ekumenii, tygodni studiów teologiczno-pastoralnych, specjalnych kursów z udziałem osobistości o randze światowej w skali ekumenii, pisemne prace naukowo-badawcze, okresy modłów o jedność i wiele innych akcji. Bardzo rozległy jest wachlarz tematyki poruszanej w trakcie tych sympozjów. Żaden z aktualnych problemów ekumenicznych nie jest pominięty, omawiane są zagadnienia wszystkich największych chrześcijańskich Kościołów i Wspólnot Kościelnych.

Refleksem tych szerokich zainteresowań Ośrodka Ekumenicznego w Salamance jest właśnie kwartalnik DE. Sześć roczników tego periodyka (ukazuje się od r. 1966) stanowi po prostu znakomitą encyklopedię ekumenizmu. Od początku swego istnienia po dziś dzień pismo zachowuje swój jednolity układ. Na każdy numer składają się trzy wymienione już działy: ekumenizm doktrynalny, pastoralny i duchowy. Całość zamyka sewis informacyjno-sprawozdawczy. Periodyk zorientowany jest zatem na najszerszy krąg odbiorców, od teologów-fachowców do czytelników z teologią nie obeznanym.

Trudno w niniejszym szkicu informacyjnym o omawianie treści artykułów ostatnich dwu zeszytów ub. r. (1971). Do obszerniejszych recenzji, a nawet celniejszych przyczynków DE Redakcja Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych będzie nawiązywała (Redakcja DE w Salamance wyraziła zgodę na wykorzystywanie przez nas swych materiałów).

Odnotujmy przynajmniej tytuły niektórych pozycji (w tłumaczeniu polskim). J. Pikaza rozwija temat, *Protestantyzm i aktualny kryzys teologiczny*. Analizując idee przewodnie teologii K. Bartha, R. Bultmanna i O. Cullmanna autor sądzi, że teologii katolickiej mogłoby przypaść w udziale doniosłe zadanie stworzenia syntezy tych wielkich trzech kierunków teologicznych.

Instruktywny jest artykuł A. Osuny, *Służebna rola teologii w dziele jedności chrześcijan*. W czasach dzisiejszych, kiedy to bywają podejmowane próby wygrywania teologii przeciwko Urzędowi Nauczycielskiemu Kościoła i kiedy z drugiej strony w niektórych środowiskach deprecjonuje się rolę teologów, czyniąc ich głównymi odpowiedzialnymi za niepokój w Kościele, bardzo wymownie brzmi twierdzenie Osuny: „Teologia pozostanie zawsze częścią trybunału, który dokona dzieła pojednania chrześcijan w jedności Chrystusowej” (s. 32), gdyż teologia stanowi życiodajną funkcję Kościoła. Oczywiście, że teologia zasługująca na to miano nie może popaść w narcyzm zapominając czy nawet gardząc Tradycją (s. 39). Całą rozprawę Osuny uważać można za dobry komentarz tych wszystkich miejsc *Dekretu o Ekumenizmie*, w których mowa o roli i zadaniach teologii ekumenicznej.

Z numeru 22 DE wyławiamy artykuł znanego teologa kalwińskiego, J. J. von Allmena, *Kościół lokalny wśród innych Kościołów lokalnych*. Przyczynę ten pomysłany jest przez autora jako wprowadzenie do dyskusji na ten temat eklezjologiczny. Von Allmen wychodzi z tezy, według której każdy Kościół lokalny jest w całości Kościołem, ale nie jest całym Kościołem; inne Kościoły

lokalne są Kościołami w nim związanymi. Z twierdzenia tego wypływają dla szwajcarskiego teologa dwa wnioski: a. każdy Kościół lokalny powinien być uznany jako taki przez Kościoły bratnie; b. winna istnieć instancja nadrzędna regulująca wzajemne uznawanie eklezjalności. Po przebadaniu tej ekumenicznie doniosłej problematyki na przykładzie Kościoła czasów apostoelskich, we wniosku wskazuje von Allmen na ogrom trudności w ustaleniu struktury normującej tryb takiego wzajemnego uznawania siebie. Instytucją taką nie może się stać — wbrew pozorom — Rada Ekumeniczna Kościołów, bo sama Kościołem nie jest. W grę wchodziłby Kościół Rzymskokatolicki ze swą propozycją prymatu, który von Allmen uważa za instytucję biblijnie bardzo silną, gdyż prymat zakłada, że jedność między kościołami lokalnymi jest odbiciem jedności wśród apostołów. Przyjęcie rozwiązania prymacjalnego uniemożliwia jednak, zdaniem von Allmena, dalszy poapostołski rozwój historii Kościoła Katolickiego, który tej linii — jak twierdzą wyznania niekatolickie — nie pozostał wierny. Propozycję Rzymu należy mimo wszystko potraktować z całą powagą, a także wsłuchać się pilnie w zarzuty kierowane przeciwko niej.

Z okazji Dziesięciolecia istnienia Ośrodka Ekumenicznego Jana XXIII w Salamance należy tej bardzo młodej, a już zastężonej placówce życzyć kolejnych sukcesów w przecieraniu szlaków ku jedności.

Ks. Alfons Skowronek

THEOLOGISCHES JAHRBUCH 1971. Herausgegeben von Albert Danhardt. St. Benno-Verlag GMBH Leipzig.

Wychodzący od 1957 r. rocznik pt. „Theologisches Jahrbuch” ma za zadanie ułatwić kontakt duchowieństwa i wiernych Kościoła Lokalnego w Niemieckiej Republice Demokratycznej ze współczesną myślą teologiczną. W każdym roku ukazuje się jeden tom. Tom za 1971 r. obejmuje — podobnie jak dotychczasowe — głównie przedruki z prac teologów zachodnioeuropejskich, zamieszczonych w dziełach zbiorowych lub w czasopismach. Czasopismem, z którego najczęściej są przedrukowywane artykuły, jest niemiecka wersja „Concilium”. Rodzimy dorobek teologiczny reprezentują w omawianym tomie jedynie trzy artykuły na ogólną liczbę 34 zamieszczonych w tym tomie, z których jednak jeden, a mianowicie H. Schürmanna pt. *Die Überwältigung der antiken Stilregel durch die Geschichte Christi*, jest również przedrukiem.

F. Hoffmann w artykule *Der Stand der Fundamentaltheologie heute* omawia węzłowe problemy współczesnej teologii fundamentalnej. Artykuł ma charakter sprawozdawczo-sumaryczny i ogranicza się do skrótowego zarysowania omawianej tematyki. Na zakończenie autor wysuwa postulat, aby jeden z traktatów wchodzących w skład teologii fundamentalnej, a mianowicie traktat o wierze, przesunąć na ostatni rok studiów teologicznych. Jest bowiem zdania, że studium tego traktatu ma tylko wówczas sens, jeżeli prawdy wiary zostały poddane analizie teologicznej na poprzednich latach studiów.

Artykuł F. Stahl Schmidta pt. *Die Praxis des Oekumenismus dargestellt nach C. II des Ökumenismusdekretes (Oek. c. II) in Verbindung mit dem Ökumenischen Direktorium (Ök. Di. c. III. u. IV)'*, ogranicza się do szczegółowej analizy przepisów i wytycznych obydwu dokumentów zasygnalizowanych w tytule

artykułu. Artykuł ma jednak wyłącznie charakter komentarza opartego o stosunkowo szczupłą literaturę przedmiotu i nie zawiera żadnej aktualizacji w perspektywie doświadczeń i potrzeb Kościoła Lokalnego w N.R.D.

W omawianym tomie został po raz pierwszy zamieszczony indeks rzeczowy i osobowy. W formie oddzielnego dodatku do niego ukazał się równocześnie taki sam indeks dla rocznika 1970.

„Theologisches Jahrbuch” spełnia niewątpliwie poważną rolę w udostępnieniu osiągnięć współczesnej teologii Kościołowi Lokalnemu w N.R.D. Byłoby jednak rzeczą pożądaną, aby rodzimi teologowie byli silniej reprezentowani w tym wydawnictwie. Rozwijają oni bowiem skądinąd znaczną działalność piśmarną. Świadczą o tym ich publikacje książkowe np. w wydawnictwie pt. „Erfurter Theologische Studien”.

Ks. Stanisław Bista